

PRAKTISKE RESULTATER

DET er altsaa nu 25 Aar siden Forening for Boghaandværk kom til Verden, og selv om der ikke er Tale om at fejre noget Jubilæum, er der dog Anledning til at overveje, om det Maal, Foreningen ved sin Stiftelse satte sig, i nogen nævneværdig Maade er rykket nærmere, om den i det danske Boghaandværk har sat sig Spor, der er værd at mindes. For mit Vedkommende skal Vægten lægges paa, hvad der ved Foreningens Hjælp er udrettet indenfor det typografiske Omraade. Synes man maaske, at det opnaaede er magert nok, maa man ikke glemme de mange tekniske Vanskeligheder og andre praktiske Hindringer, der har været at overvinde.

Blandt de øjensynlige Resultater af Foreningens tidligste Virken skal jeg pege paa Bestræbelserne for at fremskaffe en ren og kraftig Skrifttype, den absolute Betingelse for at udføre virkelig godt Bogtryk. Efter en sejt Modstand, der fortsattes gennem flere Aar, lykkedes det at faa det ansete Skriftstøberfirma *Genzsch & Heyse* i Hamborg til at købe Matricer i alle Størrelsegrader til den kraftige Antikva, hvortil Stemplerne var skaarne hos det franske Skriftstøberi *Deberny*. Det var det første Slag imod det spinkle og blege Tryk, der for 25 Aar siden var højeste Mode i vore Bøger og som gav dem et saa fattigt Udseende, langt borte fra den Kraft og Karakterfasthed, der prægede Bogtrykkerkunstens gamle Arbejder. *Genzsch & Heyse* havde mange Betænkeligheder ved at bryde med den herskende Smag for tynde og fine Skriftræk; men den franske Antikva, som den nu kaldtes, slog hurtig igennem og har siden gaet sin Sejrs gang over hele Skandinavien, uanfægtet af nyere fremkomne Modeskrifter. Denne Skrift brugtes første Gang i Ny Carlsbergs Jubilæumsskrift 1896, og derefter – i Begyndelsen ikke uden Modstand fra Forfatterens Side – i »Danmarks Riges Historie«, samt i Julius Martensens Udgave af Holbergs Komedier. Den indførtes samtidig som Brødskrift i Fagskolens lille Bogtrykkeri og i flere af Københavns store Trykkerier; i mange følgende Aar dominerede Skriften i nordisk Bogarbejde, og den er i den nyeste Tid med Held brugt i det monumentale Værk: »Joakim Skovgaards Malerier i Viborg Domkirke«. For Skriftstøberiet blev den Omstændighed, at vor Forening gennemtvang denne Skrifttypes Anskaffelse, en Kilde til meget stor Omsætning. I det sidst udgivne Bind af »Bogvennen« (1907-1910) afløste den franske Antikva endelig den fra Begyndelsen anvendte blege Skrift, den saakaldte »Elzevir«.

Sidst i 1904, da Foreningen forberedte Udgivelsen af særlige Bøger ved Siden af »Bogvennen«, fandt Lederen i det omtalte Skriftstøberi's Prøvebøger to saakaldte Akcidensskrifter: en halvfed

Schwabacher og en kraftig Antikvatype, der begge anskaffedes i Fagskolen som Brødskrifter til disse Publikationer. Antikvaen brugtes første Gang til Trykning af Foreningens reviderede Love i 1904, Schwabacheren første Gang i St. St. Blichers Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog 1905; begge Skriftyper fandtes 1907 i den lille Udgave af Niels Palladius' »Aarsage huorfaare en Christen bør at sky oc fly den formaledidede Druckenskab«. Endelig anvendtes Antikvaen 1909 til Foreningens Udgave af Carl Elberlings »Breve fra en Bogelsker«. Som Skrifterne fremtraadte i de nævnte Arbejder, trykte paa haandgjort Papir, som De forenede Papirfabrikker beredvilligt fremstillede efter Ønske fra Foreningen og med dens særlige Vandmærke, gjorde de fortræffelig Virkning, og Skriftstøberiet kom paa det rene med, at disse Skrifter med Fordel kunde støbes som Brødskrifter i Stedet for som hidtil kun at bruges til Udhævning af enkelte Ord i en mindre kraftig Skrift. Antikvaen gav man Navnet »Plantin« og kompletterede den med Kursiv og Titelskrifter; men der burde være faret noget varsommere frem hermed, thi Forøgelserne var ikke alle heldige og har Mangler, der misklæder Skriften. Forinden var Plantin anskaffet til det store Værk: »Kjøbenhavns Raadhus, opført 1893-1905«, hvis Trykning begyndtes i Januar 1907. Senere er denne Skrift indkøbt til flere mindre Trykkerier – hvoraf et Par er anlagte af Elever fra Fagskolen – og til enkelte større; den bruges blandt andre Steder nu i Medlemsbladet for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse, og det er den, hvormed nærværende Bind af Bogvennen er trykt.

I den allerseneste Tid har saavel den halvfede Schwabacher som Plantinen fundet Anvendelse i de af Det danske Sprog- og Litteraturselskab paabegyndte betydelige Arbejder: Schwabacheren til »Danske Viser« og Plantinen til en Udgave af Tycho Brahes samlede Skrifter. Særlig det sidstnævnte Trykarbejde, til hvis Tekst der anvendes kompres Cicero Plantin, tegner til at blive et smukt Stykke Boghaandværk. Uden vor Forenings forudgaaende Virksomhed havde disse Værker sikkert ikke faaet det Udstyr, hvori de nu kommer til at fremtræde, og det er ikke nogen Hemmelighed, at Foreningens Formand har betydelig Indflydelse paa deres typografiske Ordning.

Men helt bortset fra de mønstergyldige Bøger, Forening for Boghaandværk selv har ladet trykke, og fra de enkelte festlige Bøger, der er udførte under sagkyndig kunstnerisk Ledelse, Bøger, i hvilke Tryk, Papir og kunstnerisk Udsmykning er fælles om at give et harmonisk Hele – og af saadanne kostbare Trykarbejder kan der i et lille Land som vort kun fremkomme ganske faa –, helt bortset herfra kan man ikke være blind for, at adskillige af de almindelige Bøger, der mellem Aar og Dag kommer paa Markedet herhjemme, vidner om en ikke ringe Fremgang sammenlignet med vore Bøger for 25 Aar siden. Naar jeg ovenfor nævnte tekniske Vanskeligheder, tænkte jeg nærmest paa det store kostbare Skriftmateriel i spinkle

Skrifter, der fandtes i Trykkerierne, og som det var ugørligt at kaste i Smelteovnen inden det var nogenlunde udslidt, ligesom adskillige ældre Forfattere stædige fastholder at faa deres Værker trykte med samme Typer, der brugtes til deres Ungdomsarbejder; men de fleste Nyanskaffelser gaar dog i Retning af rene og nogenlunde kraftige Skriftsnit, og Skriftstøberiagerne vil kunne fortælle om, hvor ringe Afsætning de her har for alle de snørklede Misfostre af Skrifter, der i de senere Aar er støbte. De meningsløse typografiske Ornamentter, der ved deres Gengangeri virkede saa irriterende, er nu saa godt som manede til Hvile; det er gaaet op for de fleste dygtige typografiske Arbejdere, at en Titel ikke maa være en Udstilling af de flest mulige forskellige Skrifter, men skal holdes i samme Stil som Bogens Tekst, at der maa være et vist Forhold i Mellemrummet mellem Ord og Linier, naar en Bogside skal være ordentlig, og andet lignende, og flere af vore Forlæggere vaager over, at der ved anstændig Papirtykkelse, ved Sidernes Størrelse i Forhold til Margenen o. s. v. gives Bøgerne, ogsaa de billige, et nogenlunde tiltalende Udseende. Alt dette kan Forening for Boghaandværk siges ved sit Eksempel at have udvirket.

Meningen med denne lille Oversigt skulde være at paavise, at den Virksomhed, Forening for Boghaandværk har udfoldet, ikke har været betydningsløs for det rent tekniske Bogarbejde, tværtimod. Jeg ønsker, at Foreningen kan fortsætte sit Liv og sin Virken, og stoler paa, at det, den har slaaet til Lyd for, har fundet Klangbund og vakt Forstaaelse hos mange danske Bogvenner, en Forstaaelse, der nok vil bære sin Frugt i Fremtiden.

P. CHRISTENSEN

FAGSKOLEN
FOR
BOGHAANDVÆRK
1893-1913

